

<https://doi.org/10.17721/2308-135X.2019.51.3-10>
УДК 069 (477+100)

Бейдик Олександр Олексійович,
доктор географічних наук, професор

Топалова Олеся Іллівна,
кандидат географічних наук

Сірук Вадим Юрійович

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: aabeydik@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна,
e-mail: l.topalova@yandex.ua

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: vadimsiruk@gmail.com

ТРАДИЦІЙНІ ТА НЕТРАДИЦІЙНІ КУЛЬТУРНО-ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Метою дослідження є висвітлення кількості та структури музейної мережі у світовому та національному вимірі; окреслення понять «музей», «культурно-інформаційна система» та основних напрямів покращення музейної справи в Україні; аналіз основних структурно-логічних моделей та динаміки розвитку музейної справи в Україні; поглиблення уявлення про незвичайні музейні проекти України та виділення найоригінальніших серед них за тематикою, історією створення та цінністю експозицій.

Методи та методика дослідження. При розкритті теми використовувались експедиційний (безпосереднє ознайомлення з експозиціями нетрадиційних музейних проектів та збір даних на місцях), монографічний (аналіз публікацій провідних вчених-музейників), порівняльно-географічний, картографічний, статистичний (аналіз кількості музейних закладів та їх популярності в Україні), соціологічний (виявлення пріоритетів студентської молоді щодо нетрадиційних музейних проектів), комп'ютерних технологій, моделювання (використання в публікації структурно-логічних моделей) методи.

Наукова новизна. Висвітлені динаміка та тенденції розвитку музейної справи в Україні та світі, структура масиву публікацій, присвячених музейній проблематиці, виявлені пріоритети студентської молоді щодо надзвичайних музеїв та топ-7 найбільш відомих нетрадиційних музейних проектів України.

Результати. Доведено, що частка нетрадиційних музеїв, музейних проектів та експозицій в «музейній площині» як України, так і зарубіжжя збільшується, в той же час в українському національному просторі відзначається фактичне зникнення із музейних залів донедавна унікальних експозицій таких музеїв, як музей Історії Києва, музей Тараса Шевченка на Чернечій (Тарасовій) горі в Каневі (Черкаська обл.); шляхом опитування студентської молоді виявлені найбільш привабливі та найбільш непопулярні нетрадиційні музеї (світовий вимір) та топ-7 незвичайних музейних проектів України (в порядку обговорення). Наведені кількісні характеристики музейної мережі та популярності музейних закладів України за 2000–2017 рр.

Практична значимість полягає у можливості впровадження результатів дослідження в навчальний процес закладів вищої освіти України (при викладанні курсів екскурсознавство та музеєзнавство, музейний туризм, географія туризму, основи екскурсознавства) на географічних, історичних факультетах закладів вищої освіти України) та використання матеріалів статті у діяльності музейних та екскурсійних закладів України, у посиленні уваги громадськості до традиційних та нетрадиційних музейних проектів та розширення уявлення про диверсифікацію музейних закладів.

Ключові слова: культурно-інформаційна система, музеєзнавство, музеї, нетрадиційні музейні проекти, типологія та класифікація музеїв, динаміка музейної мережі та попиту на музейні послуги.

УДК 069 (477+100)

Бейдык Александр Алексеевич,
доктор географических наук, профессор

Топалова Олеся Ильинична,
кандидат географических наук

Сирук Вадим Юрьевич

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
г. Киев, Украина, e-mail: aabeydik@gmail.com

Мелитопольский государственный педагогический университет
имени Богдана Хмельницкого, г. Мелитополь, Украина,
e-mail: l.topalova@yandex.ua

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
г. Киев, Украина, e-mail: vadimsiruk@gmail.com

ТРАДИЦИОННЫЕ И НЕТРАДИЦИОННЫЕ КУЛЬТУРНО-ИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ И МИРА

Целью исследования является освещение численности и структуры музейной сети в мировом и национальном измерении; определение понятий «музей», «культурно-информационная система» и основных направлений оптимизации музейного дела в Украине; анализ основных структурно-логических моделей и динамики развития музейного дела в Украине; углубление представления о необычных музейных проектах Украины и выделение наиболее оригинальных среди них по тематике, истории создания и ценностью экспозиций.

Методы и методика исследования. При раскрытии темы использовались экспедиционный (непосредственное знакомство с экспозициями нетрадиционных музейных проектов и сбор данных на местах), монографический (анализ публикаций ведущих ученых-музейщиков), сравнительно-географический, картографический, статистический (анализ численности музейных учреждений и их популярности в Украине), социологический (выявление приоритетов студенческой молодежи относительно нетрадиционных музейных проектов), компьютерных технологий, моделирования (использование в работе структурно-логических моделей) методы.

Научная новизна. Освещены динамика и тенденции развития музейного дела в Украине и мире, структура массива публикаций, посвященных музейной проблематике, выявлены приоритеты студенческой молодежи в отношении нетрадиционных музеев и топ -7 наиболее известных нетрадиционных музейных проектов Украины.

Результаты. Доказано, что доля нетрадиционных музеев, музейных проектов и экспозиций в «музейной плоскости» как Украины, так и зарубежья увеличивается, в то же время в украинском национальном пространстве отмечается фактическое исчезновение из музейных залов уникальных экспозиций таких музеев, как музей истории Киева, музей Тараса Шевченко на Чернечей (Тарасовой) горе в Каневе (Черкасская обл.); путем опроса студенческой молодежи вывлены наиболее привлекательные и наиболее непопулярные нетрадиционные музеи и топ-7 необычных музейных проектов Украины (в порядке обсуждения). Приведены количественные характеристики музейной сети и популярности музейных заведений Украины в 2000–2017 гг.

Практическая значимость заключается в возможности внедрения результатов исследования в учебный процесс высших учебных заведений Украины (в преподавании курсов экскурсоведение и музееведение, музейный туризм, география туризма, основы экскурсоведения на географических, исторических факультетах высших учебных заведений Украины) и использования материалов статьи в деятельности музейных и экскурсионных заведений Украины, в усилении внимания общественности к традиционным и нетрадиционным музейным проектам и расширении представления о диверсификации музейных учреждений.

Ключевые слова: культурно-информационная система, музееведение, музеи, нетрадиционные музейные проекты, типология и классификация музеев, динамика музейной сети и спроса на музейные услуги.

UDC 069 (477+100)

Beydik Olexander Oleksiovych,
Doctor of Geographical Sciences, Professor
Topalova Olesya Illiyivna,
candidate of geographical sciences
Siruk Vady'm Yurijovych

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
e-mail: aabeydik@gmail.com
Melitopol Bogdan Khmelnytsky State Pedagogical University,
Melitopol, Ukraine, e-mail: l.topalova@yandex.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
e-mail: vadimsiruk@gmail.com

TRADITIONAL AND NON-TRADITIONAL CULTURAL AND INFORMATION SYSTEMS OF UKRAINE AND THE WORLD

The aim of the study is to elucidate the number and structure of the museum network in a global and national dimension; define the concepts of «museum», «cultural and informational system» and the main directions of improving museum business in Ukraine; analyze the basic structural and logical models and dynamics of museum development in Ukraine; better understand the idea of unusual museum projects in Ukraine and highlight the most original among them by subject, history of creation and value of exhibitions.

The methods and methodology of research. Expeditionary (a direct training with the expositions of non-traditional museum projects and field data collecting), monographic (an analysis of publications of leading museum scientists), comparative-geographical, cartographic, statistical (an analysis of number of museum institutions and their popularity in Ukraine), sociological (an identification of priorities of student youth in relation to non-traditional museum projects) computer technologies, modeling (a use of structural and logical models in the publication) methods were used in the disclosure of the topic.

The novelty of the research. The dynamics and trends of museum development in Ukraine and in the world, the structure of the array of publications on museum issues are elucidated, the priorities of student youth in relation to extraordinary museums and the top-7 most famous non-traditional museum projects of Ukraine (in order of discussion) are identified.

The results. It is proved that the share of non-traditional museums, museum projects and exhibitions in the «museum area» both in Ukraine and abroad is increasing, while at the same time in the Ukrainian national space it has been observed the actual disappearance of, until recently, unique expositions from such museum halls as the Museum of the History of Kyiv, the Museum of Taras Shevchenko on Chernychiy (Tarasova) mountain in Kaniv (Cherkasy region); by interviewing student youth, the most attractive and unpopular unconventional museums (world dimension) and the top 7 unusual museum projects of Ukraine (in order of discussion) were identified. The quantitative characteristics of the museum network and the popularity of museum institutions of Ukraine for the years 2000–2017 are given.

The practical significance lies in the possibility of implementation the results of the study into the educational process of higher education institutions in Ukraine (when teaching courses of excursion and museum studies, museum tourism, geography of tourism, basics of excursion) at the geographical, historical faculties of institutions of higher education in Ukraine) and the use of materials in the activities of museum and sightseeing institutions of Ukraine, in increasing public attention to traditional and non-traditional museum projects and expanding the idea of diversification of museum institutions.

Keywords: cultural and informational system, museum studies, museums, non-traditional museum projects, typology and classification of museums, dynamics of the museum network and demand for museum services.

Постановка наукової проблеми. Провести діагностику національного та світового музейництва, висвітлити типологію музеїв та провести порівняльний аналіз структурно-логічних моделей їх класифікації, виявити динаміку чисельності музейних закладів України та їх популярність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Музейній проблематиці, теорії та практиці музеєзнавства присвячений ряд вітчизняних і зарубіжних публікацій та інформаційних джерел. Різним аспектам розвитку музейної справи присвячені роботи Г.Г. Мезенцевої, А.Я. Короткової, В.К. Бабарицької, О.Ю. Малиновської, М.М. Бондаря, Л.М. Славіна, І.В. Смалья [1, 4, 9], публікації в наукових збірниках [2, 3] та пресі [6, 7], дисертаційні дослідження [8], твори художньої та науково-популярної літератури [5], джерела Інтернет [10–14], що є свідченням важливого просвітницького, наукового, виховного значення музейництва в культурному житті будь-якої країни. Дисципліна «Музеєзнавство» введена до навчальних планів багатьох зарубіжних і вітчизняних закладів вищої освіти.

Метою статті є висвітлення кількості та структури музейної мережі у світовому та національному вимірі; окреслення понять «музей», «культурно-інформаційна система» та основних напрямів покращення музейної справи в Україні; аналіз основних структурно-логічних моделей типології музеїв та динаміки розвитку музейної справи в Україні; висвітлення структури незвичайних музейних проєктів України (з виділенням найоригінальніших серед них за тематикою, історією створення і цінністю експозицій).

Методи та методика дослідження. Для розкриття теми дослідження використовувались такі методи, як: монографічний, порівняльно-географічний, статистичний, комп'ютерних технологій, моделювання, соціологічний. Останній полягав в опитуванні студентської молоді (близько 500 респондентів) ряду київських закладів вищої освіти, де викладаються дисципліни туристсько-географічного, історико-культурного напрямів, щодо поінформованості про найвідоміші традиційні музеї світу, про існування нетрадиційних (незвичайних) музеїв України та світу, ставлення до них, визначення найвідоміших із них.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі (І.В. Смалья, 1993, 2010) музеї та інші освітні етнокультурні, спортивно-розважальні установи об'єднуються поняттям культурно-інформаційні системи, які являють собою просторові моделі територіально цілісної, антропоцентричної, взаємопов'язаної сукупності суспільно-історичних і природно-антропогенних комплексів, функціонування яких спрямоване на задоволення соціальних потреб особистостей рекреаційно-туристичних методик і технологій) [8, 9].

Музей (культурно-інформаційна система) є неприбутковою, постійною установою, відкритою для громадськості, яка набуває, зберігає, досліджує, передає та демонструє матеріальну та нематеріальну спадщину людства та навколишнього середовища для освітніх цілей, навчання та насолоди [2]. Музей – науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації

музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини [16]. Традиційні (класичні) музеї зазвичай поділяють на такі групи: природничі, історичні, художньо-мистецькі, науково-технічні, літературні, краєзнавчі, архітектурні, педагогічні, віртуальні та ін. (рис. 1). Музеї-заповідники позиціонуються як групи музеїв комплексного типу, що володіють особливою цінністю й отримали статус заповідників згідно з постановами урядових органів країни.

Рис. 1. Генетична класифікація музеїв за профільними типами й профілями [17]

Традиційні (класичні) музеї здебільшого віддзеркалюють вагомий історичний період, важливу для нації подію, етнокультурну категорію, розкривають культурні, мистецькі, релігійні, політичні складові соціуму, а нетрадиційні музейні проекти – окремий елемент, прояв субкультури. Під субкультурою розуміємо форму культури з відповідною системою символів і цінностей (норм, стандартів, установок, способів поведінки, ідеалів, переконань тощо), що відрізняють певну соціальну групу за стилем та ідентичністю від більшості членів суспільства.

Незвичайні музейні проекти (музеї, культурно-інформаційні системи), як і традиційні музеї, мають відповідати таким вимогам:

- бути конкурентоспроможними на ринку музейно-просвітницьких послуг і цікавими населенню;
- нести просвітницьку, розвиваючу, освітянську функцію;
- віддзеркалювати певний суспільно-історичний процес, явище, подію, елемент матеріального світу (культури, субкультури, мистецтва).

Кількість музеїв у світі (2017 р.) становить 55 тис. (з них лівова частка знаходиться в Європі та Північній Америці (лише в США їх 35 144), в Африці – 790, а Австралії – 1184). В цьому загалі дедалі збільшується питома вага незвичайних музеїв та музейних проектів. Результати проведеного нами опитування студентської молоді свідчать про достатньо високу популярність серед них таких нетрадиційних музейних проектів, як Хантерівський анатомічний музей (Велика Британія), музей волосся (Туреччина), сексу, сніжинок (Японія), людського тіла (Нідерланди), звуку (Одеса, Україна), українського весілля, підводний музей (Канкун, Мексика), ідей (Львів, Україна), контрабанди, мікробів, кока-коли (США), сну, звуку, магії, поганого мистецтва, феномену писанки, музей розлучень (Хорватія), брехні (Німеччина), сміття (США), паразитів (Японія), марципанів (Угорщина), бананів (США), кави (Бразилія), мафії (Італія), горілки (Росія), цукру (Берлін, Німеччина), шпигунства (США), зовнішнього боргу Аргентини, футболу (Лондон, Велика Британія), материнства (Афіни, Греція), судової медицини (Таїланд) (у 2008 р. його

визнали найжахливішим у світі), спотвореної їжі (США), мікроскопічної мініатюри, вогню, темряви, шоколаду (Кельн, Німеччина та Тростянець, Україна), іграшок, зроблених із сиру, зроблених із хліба (Київ), солі (Артемівськ, Україна), спагетті (Італія), перцю (Угорщина), картоплі (Брюссель), цукру (Берлін, Німеччина), бджоли (Росія), чортів (Каунас, Литва). В той же час ряд існуючих в Україні та світі музеїв схвалення у студентської молоді не викликають – йдеться про музеї тортур, спідньої білизни (Таїланд), туалетів, презервативів, шепоту (США), фалосів (Ісландія), секс-машин (Чехія), локшини, презервативів (Таїланд), смерті (США) та інші музеї, які рекламують занадто відверті аспекти людського буття. Суперечливу реакцію та неоднозначне трактування у молоді викликали музеї марихуани, сірників, непотрібних речей, каналізації, сала, сексуальних скульптур. Як свідчив аналіз анкет, молодь приваблюють незвичайні музейні проекти, що «відображають творчий потенціал людини», викликають позитивні емоції, несуть «певне культурне навантаження, спрямоване на просвітницьку та розважальну функцію».

Музейне будівництво в Україні має давню історію, а «музейне поле» держави представлено низкою як державних (96,9%), так і приватних (в Україні їх 67) закладів. Кожного року «національна музейна площа» відчуває певні трансформації, чинником яких є суспільно-політична ситуація – одні музеї ліквідуються, інші – виникають (рис. 2).

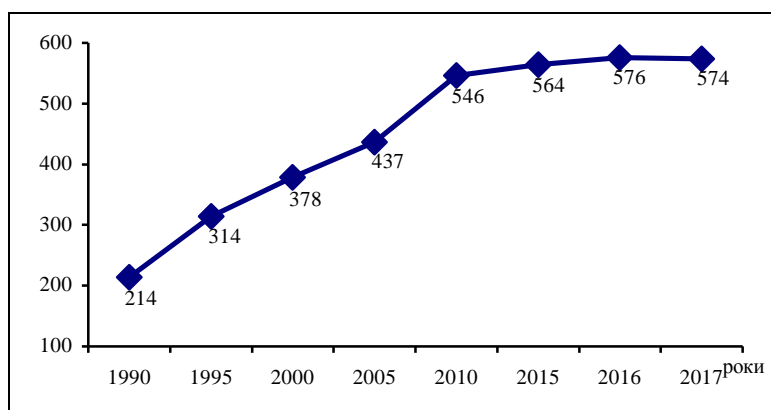

Рис. 2. Динаміка кількості музеїв України у 1990–2017 рр. (за даними [15])

Культурно-інформаційні системи, якими є музеї, користуються значним попитом у населення. Динаміка їх відвідування з 1990 р. по 2017 р. представлена на графіку (рис. 3).

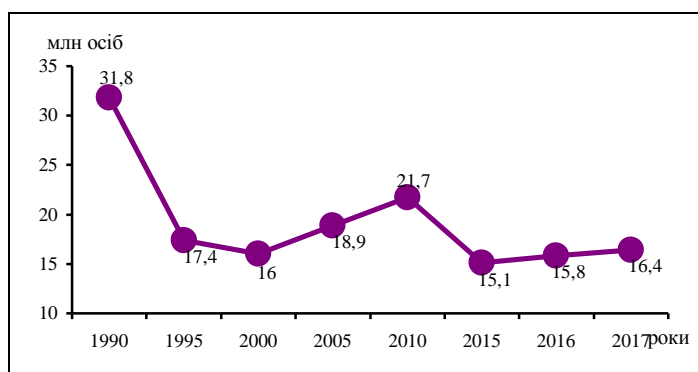

Рис. 3. Динаміка кількості відвідувачів музеїв України у 1990–2017 рр. (за даними [15])

Упродовж 2016 р. в Україні працювало 576 музеїв, в яких зберігається 11,6 млн експонатів основного фонду [16]. У видовій структурі переважають комплексні й історичні музеї (табл. 1).

Таблиця 1

Видова структура музеїв України та показники їх діяльності
(станом на 01.01.2017) (за даними [16])

<i>Види музеїв</i>	<i>Кількість музеїв</i>	<i>Кількість відвідувачів, тис. осіб</i>
природничий	3	127,3
історичний	190	6259,2
літературний	48	903,3
художній	37	1713,0
мистецький	31	1012,5
комплексний	229	4669,7
галузовий	8	151,3
інший	30	967,8
<i>Разом</i>	<i>576</i>	<i>15804,1</i>

Зазначимо, що як диверсифікація, так і частка незвичайних музеїв і музейних проектів у музейній царині України збільшується (зараз сектор нетрадиційних музеїв становить 78 закладів або 13,5%). В столиці України функціонує кілька незвичайних музеїв, серед них: музей історії туалетів, сміття, сновидінь та ін.

Власний досвід і особисті враження одного з авторів публікації (О.О. Бейдика) стосовно відвідування незвичайних музеїв дозволив виділити 7 найкращих нетрадиційних проектів на території України:

- музей дорогоцінного каміння в Хорошеві (колишній Володарськ-Волинський, Житомирська обл.);
- музей фарфору в Коростені (музей, як і фабрика, нині знищені, натомість аналогічний музей у Карлових Варах у Чехії – museum Moseg щорічно приймає тисячі відвідувачів);
- музей домашньої ікони у м. Радомишлі (Житомирська обл.)
- музей кримінальної справи при Академії МВС України (м. Київ)
- анатомічний музей (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, м. Київ);
- «Скарбниця» та музей Грошей (м. Київ, Нацбанк).

Останній містив кілька експозицій: епоха бронзи (безмонетний період); VII–VI ст. до н. е. Розквіт цивілізації Північного Причорномор'я; початок нової ери; VII–X ст. Розквіт торгівлі з країнами Сходу; X–XI ст. Розквіт Київської Русі; XII–XIV ст.; середина XIV–XV ст.; XVI–XVII ст.; грошова реформа Петра I; 1769 р. Грошовий обіг у XVIII–XIX ст.; 1914 р. Грошова система за часів Першої Світової війни; гроші за часів УНР, Української Держави, Директорії; грошові реформи часів СРСР; гроші незалежної України; пам'ятні та ювілейні монети України. Крім цих музеїв, варто згадати експозицію «Світ на дотик» в с. Білозірка (Херсонська обл.), присвячену сліпоглухонімій вченій і письменниці Ользі Скороходовій (цю експозицію щорічно відвідують тисячі адаптивних туристів з України та зарубіжжя). Слід наголосити, що все більше музеїв створюють доступне середовище для відвідування як інклюзивних груп, так і суто адаптивних – з тими чи іншими фізичними або генетичними вадами.

Висновки та пропозиції:

- частка нетрадиційних музеїв, музейних проектів та експозицій в «музейній площині» як України, так і зарубіжжя збільшується, в той же час в українському національному просторі відзначається фактичне зникнення із музейних залів донедавна унікальних експозицій таких музеїв, як музей Історії Києва, музей Тараса Шевченка на Чернечій (Тарасовій) горі в Каневі (Черкаська обл.), тривалий час немає доступу екскурсантів і туристів до Маріїнського палацу в Києві;
- висвітлені динаміка та тенденції розвитку музейної справи в Україні та світі, структура масиву публікацій, присвячених музейній проблематиці, виявлені пріоритети студентської молоді щодо надзвичайних музеїв та топ-7 найбільш відомих нетрадиційних музейних проектів України;
- виникнення незвичайних музейних проектів можна розглядати як реакцію культурно-історичного простору на нові суспільні виклики, попит та потреби населення;
- відвідування незвичайних музеїв Києва має бути «вмонтовано» у відповідні екскурсійні програми, які пропонує місто вітчизняним та іноземним туристам, а держава повинна збільшити фінансування музейних установ і внести відповідні корективи в національний бюджет.

Список використаних джерел

1. Бабарицька В. К., Короткова А. Я., Малиновська О. Ю. Екскурсоведство і музеєзнавство : навч. посіб. К. : Альтерпрес, 2007. 462 с.
2. Бейдик О. О., Мазуренко О. В., Трофимова С. Ю. Музеї як опорні, диверсифіковані та багатоаспектні ланки ресурсно-рекреаційного ланцюга // Туристичні ресурси України. К. : Федерація профспілок України, 1996. С. 50–56.
3. Бейдик О. О. Музейне краєзнавство: національний та європейський вимір // Наукові записки. Вип. Х. – Рівне, 2012. – С. 40–44.
4. Бондар М. М., Мезенцева Г. Г., Славін Л. М. Нариси музейної справи. – К. : Наукова думка, 1959.
5. Іоніна Н. О. 100 великих музеїв світу. – М. : Вече, 1999. – 512 с.
6. Константинова К. Незвичайна історія // Дзеркало тижня. 2007, № 44 (673).
7. Поп О. Мерія звільняє директора музею Києва // Газета по-українськи. 2007, № 195 (478).
8. Смаль І.В. Територіальна структура рекреаційної системи Чернігівської області України : дис. ... к. геогр. н.; Київський педагогічний ін-т ім. М.П. Драгоманова. К., 1993. 278 с.
9. Смаль І.В. Географія туризму та рекреація : словник-довідник. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2010. 208 с.
10. <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>
11. http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245062916
12. https://simple.wikipedia.org/wiki/List_of_most_visited_art_museums_in_the_world
13. https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/cltr_rik/cltr_u/cltr_u.html
14. <http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/featurearticlesbytitle/0CD49BFD994827D9CA2574520010A476?OpenDocument>.
15. Культура // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/cltr_rik/cltr_u/cltr_u.html.
16. Мережа та діяльність музеїв у 2016 році : експрес-випуск № 149/0/05.4вн-17 від 11.04.2017 // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2017/expres_u.html.
17. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство : навч. посіб. – К. : Знання, 2008. – 428 с.
18. Юрєнева Т. Ю. Музеєзнавство : підруч. - М. : Академічний Проект, 2006.

Список использованных источников

1. Бабарицкая В. К., Короткова А. Я., Малиновская О. Ю. Экскурсоведение и музееведение: учеб. пособ. К. : Альтерпрес, 2007. 462 с.
2. Бейдык А. А., Мазуренко Е. В., Трофимова С. Ю. Музеи как опорные, диверсифицированные и многоаспектные звенья ресурсно-рекреационной цепи // Туристические ресурсы Украины. К. : Федерация профсоюзов Украины, 1996. С. 50–56.
3. Бейдык А. А. Музейное краеведение: национальное и европейское измерение // Научные записки. Вып. Х. – Ровно, 2012. – С. 40–44.
4. Бондарь Н. Н., Мезенцева Г. Г., Славин Л. Н. Очерки музейного дела. – М. : Наукова думка, 1959.
5. Ионина Н. А. 100 великих музеев мира. – М. : Вече, 1999. – 512 с.
6. Константинова К. Необычная история // Зеркало недели. 2007, № 44 (673).
7. Поп А. Мэрия увольняет директора музея Киева // Газета по-украински. 2007, № 195 (478).
8. Смаль И.В. Территориальная структура рекреационной системы Черниговской области Украины : дис. ... к. геогр. н. ; Киевский педагогический институт им. М. Драгоманова. – К., 1993. – 278 с.
9. Смаль И.В. География туризма и рекреация : словарь-справочник. – Тернополь : Учебная книга-Богдан, 2010. – 208 с.
10. <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>
11. http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245062916
12. https://simple.wikipedia.org/wiki/List_of_most_visited_art_museums_in_the_world
13. https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/cltr_rik/cltr_u/cltr_u.html
14. <http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/featurearticlesbytitle/0CD49BFD994827D9CA2574520010A476?OpenDocument>.
15. Культура // Государственная служба статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/cltr_rik/cltr_u/cltr_u.html.
16. Сеть и деятельность музеев в 2016 году : экспрес-выпуск № 149/0/05.4вн-17 от 11.04.2017 // Государственная служба статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2017/expres_u.html.
17. Рутинський М. И., Стецюк О. В. Музееведение : учеб. пособ. – К. : Знання, 2008. – 428 с.
18. Юрєнева Т. Ю. Музееведение : учеб. – М. : Академический Проект, 2006.

References

1. Babaritska V. K., Korotkova A. Ya., Malinovskaya O. Yu. Excursion and museum studies: manual. K. : Alterpress, 2007. 462 p.
2. Beydik O. O, Mazurenko O. V, Trofimova S. Yu. Museums as reference, diversified and multidimensional links of the resource-recreational chain. – Ukraine's tourism resources. K. : Federation of Trade Unions of Ukraine, 1996. P. 50–56.
3. Beydik OO Museum History: National and European Dimension. – Scientific notes. Issue X. – Rivne, 2012. – P. 40–44.
4. Bondar M. M, Mezentseva G. G, Slavin L. M. Essays on Museum Affairs. – K. : Naukova dumka, 1959.
5. Ionina N. O. 100 Great Museums of the World. – M. : Veche, 1999. – 512 p.
6. Konstantinova K. An unusual story // Mirror of the Week. 2007, № 44 (673).
7. Pop O. City hall dismisses the director of the Kiev Museum // Newspaper in Ukrainian. 2007. № 195 (478).
8. Smal IV Territorial structure of the recreational system of Chernihiv region of Ukraine // Kyiv Pedagogical Institute. MP Drahomanov. – K., 1993. – 278 p.
9. Smal I. V. Tourism Geography and Recreation: Handbook. – Ternopil. Bogdan Educational Book, 2010. – 208 p.
10. <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>
11. http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245062916
12. https://simple.wikipedia.org/wiki/List_of_most_visited_art_museums_in_the_world
13. https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/cltr_rik/cltr_u/cltr_u.html
14. <http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/featurearticlesbytitle/0CD49BFD994827D9CA2574520010A476?OpenDocument>
15. Kultura // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhyim dostupuy : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/cltr_rik/cltr_u/cltr_u.html.
16. Merezha ta diialnist muzeiv u 2016 rotsi : ekspres-vypusk № 149/0/05.4vn-17 vid 11.04.2017 // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhyim dostupuy : http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2017/expres_u.html.
17. Rutynskiy M. Y., Stetsiuk O. V. Muzeieznavstvo : navch. posib. – K. : Znannia, 2008. – 428 p.
18. YUrenea T. YU. Muzeevedenie : ucheb. – M. : Akademicheskij Proekt, 2006.

Надійшла до редколегії 08.11.19